

- společné zásady přepravy a pohybu zboží a ochrany při přepravě
- společné zásady ochrany osobních údajů

Schenghenská dohoda v praxi znamená, že jsou zrušeny hraniční kontroly mezi členskými státy. Státy, které nemají společné hranice s nečlenskými státy, finančně přispívají těm, které musí hranice EU střežit. Do budoucna se počítá s rozšířením Schenghenské dohody také o společnou azylovou politiku a jednotný přístup k problému migrace lidí ze třetích států.

Česká republika v mezinárodních organizacích

Česká republika je v současné době členem asi šedesáti mezinárodních organizací. Na ministerstvu zahraničních věcí fungují oddělení, která členství v těchto organizacích zabezpečují.

Česká republika se podílí na činnosti všech typů mezinárodních organizací. Z regionálních je členem těch, které fungují na území Evropy.

Zahraničně-politické cíle ČR

Mezi hlavní zahraničně-politické cíle České republiky patří další aktivní účast v procesu evropské integrace. Nejblíže cílem je přitom zavedení společné evropské měny v České republice.

V zájmu členství v Evropské unii se Česká republika přizpůsobuje evropským normám v politické i ekonomické oblasti, dokonce se vzdala části své státní suverenity ve prospěch Evropské unie a podřídila své zákony jejím zákonům.

Členství ČR v mezinárodních organizacích

Česká republika je členem několika evropských mezinárodních organizací:

- Rada Evropy (politická organizace)
- Západoevropská unie (vojenská organizace)
- Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE, politicko-bezpečnostní organizace)
- Partnerství pro mír (politicko-bezpečnostní organizace)
- ČR má jako plnohodnotný člen Evropské unie své poslance v Evropském parlamentu. První volby do této instituce, kterých se účastnili čeští voliči, se konaly v červnu 2004.

Česká republika je členem několika regionálních mezinárodních organizací, které jsou zaměřeny středoevropsky:

- Visegrádská skupina - politické sdružení čtyř středoevropských zemí (Polsko, Maďarsko, Slovensko a Česká republika), které usilují o vstup do evropských struktur, spolupráce nemá institucionální podobu
- Středoevropské sdružení volného obchodu (CEFTA) - od roku 1992 sdružuje státy střední Evropy (ČR, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Rumunsko), které usilují o členství v mezinárodních strukturách, a odbourává mezi nimi obchodní překážky a bariéry ve vzájemném platebním styku; cílem je vytvoření celní unie

Poznámky:

Schenghenskou dohodu nepodepsala Velká Británie, která si i nadále sama hlídá přístupy do země. Naopak se jako nečlenský stát EU k dohodě připojilo Norsko.

Rada Evropy, OBSE
(viz str. 74)

Západoevropská unie
(viz str. 72)

Partnerství pro mír
(viz str. 72)

Evropský parlament, EU
(viz str. 76)

Česká republika je členem i dalších mezinárodních organizací, např. Mezinárodní kriminální policie (INTERPOL), Světové obchodní organizace (WTO), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

INTERPOL (viz str. 72)

WTO, OECD (viz str. 73)

- **Středoevropská iniciativa** - nepřiliš významná, široce pojatá politická iniciativa, která od roku 1989 sdružuje státy střední a jihovýchodní Evropy, vedle bývalých socialistických států jsou členy také některé státy Evropské unie, spolupráce nemá institucionální podobu; snaží se zejména o řešení problémů rozvoje regionů

Bývalé Československo bylo za minulého režimu členem mezinárodních organizací, které tehdy vytvářel Sovětský svaz společně se svými východoevropskými spojenci. Československo bylo členem Varšavské smlouvy a RVHP.

- **Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP)** - existovala v letech 1949-1991 a sdružovala pouze socialistické státy se znárodněným průmyslem a plánovanou ekonomikou. Členské státy mezi sebou uskutečňovaly obchodní výměnu převážně na principu zboží za zboží nebo zboží za suroviny. Členy RVHP byly všechny evropské socialistické státy kromě Jugoslávie a Albánie a dále také Kuba, Mongolsko a Vietnam. RVHP ekonomicky silně podporovala rozvojové státy se socialistickou orientací (např. Angolu).

Česká republika v NATO

Od 12. března 1999 je náš stát členem nejvýznamnější mezinárodní vojenské organizace NATO (Severoatlantické aliance). ČR vstupem do NATO převzala závazek aktivně se podílet na společné obraně všech 19 členských zemí. Podíli se na společném rozhodování Severoatlantické rady, na plánování obrany a zbrojních programů, vyčlenila pro NATO své nejlépe připravené jednotky a začlenila se do struktury společného velení a výměny informací. V rámci sil NATO se Armáda České republiky podílela na několika zahraničních mírových misích v jihovýchodní Evropě (Bosna a jugoslávské Kosovo) a tažení proti terorismu na Středním východě (Kuvajt, Afghánistán a Irák).

Česká republika v OSN

Česká republika je od svého vzniku v roce 1993 členem mezinárodních organizací začleněných do systému OSN. Členem se stala jako nástupnický stát rozpadlého Československa, které v roce 1945 patřilo k 50 zakládajícím členům OSN.

Členský stát jako Česká republika může na půdě OSN prosazovat své zájmy jen v rámci jednání Valného shromáždění nebo na zvláštních zasedáních. Větší vliv na světové dění získává pouze tehdy, stane-li se dočasně nestálým členem Rady bezpečnosti. Česká republika trvale usiluje o místo v Radě bezpečnosti jako nestálý člen, aktivně se podílí na práci většiny přidružených organizací (UNESCO, FAO, ECOSOC, WTO apod.).

Česká republika vyvíjí v rámci OSN aktivní činnost. Podíli se na rozvojových programech v chudších státech Afriky a Asie a také se účastní mezinárodních misií OSN.

Bývalé Československo patřilo také mezi zakládající členy bretton-woodských finančních institucí - Mezinárodní měnový fond a Světová banka, z obou organizací vystoupilo v 50. letech. Členství obnovilo krátce po změně režimu.

Poznámky:

Původní název Středoevropské iniciativy (do roku 1991) je Pentagonála.

Varšavská smlouva
(viz str. 73)

NATO
(viz str. 71)

OSN (viz str. 67)

V roce 2000 Česká republika hostila společné výroční zasedání obou těchto institucí.

Globalizace

GLOBALIZACE, neboli srůstání světa, je proces sblížování kultur a ekonomik různých národů a států.

Globalizace je zejména hospodářský proces, jenž se výrazně urychlil v polovině 70. let zavedením nových informačních technologií, které usnadnily obchodování na světových burzách a otevřely nové možnosti především na finančním trhu. Dalšími vhodnými podmínkami pro rozvoj globalizačního procesu byly především liberalizace mezinárodního obchodu, vytváření jednotných mezinárodních trhů, přechod od sociálních států k liberálním a vytváření vhodných podmínek pro investice nadnárodních společností. Globalizace propojila jednotlivé trhy různých zemí zejména prostřednictvím obchodu se zbožím, službami, kapitálem a informacemi. Úroveň výroby a obchodu se z národní mění na globální.

Vlivem globalizace se postupně zvyšuje rozdíl mezi reálnou ekonomikou (tj. výroba, obchod se zbožím a službami) a symbolickou ekonomikou finančních obchodů (vytvářila se tzv. kasinová ekonomika, mezinárodní obchodování s měnou, akcemi a cennými papíry, která dosahuje většího objemu než reálná výměna zboží mezi státy; při obchodování s měnou vzniká spekulativní kapitál = zisk se odvíjí od pohybu kurzu).

Důsledky globalizace

Globalizace s sebou přináší řadu společenských důsledků:

- reálná moc není v rukou vlád jednotlivých států, ale v rukou nadnárodních společností, tedy se přesouvá od veřejného k soukromému sektoru
- hospodářská prosperita je stále více ovlivňována obchody na světových finančních trzích, už několik významných ekonomik zažilo od 70. let náhlý, nepředvídatelný propad, způsobený odlivem kapitálu
- poklesl význam národního státu, státy jsou nuceny vytvářet co nejlepší podmínky pro přilákání mezinárodního kapitálu do své ekonomiky, což vede k investičním pobídkám (vytvoření co nejvýhodnějších podmínek pro podnikání nadnárodních společností) a rozpočtovým škrtem ve prospěch investorů
- při využití laciné pracovní síly se příjmy obyvatel snižují, což vede k nižším daňovým odvodům, a snižuje se i objem finančních prostředků na sociální stát; prudce rostou příjmy vyšší třídy a vytváří se tak úzká vrstva velmi bohatých
- mění se mezinárodní dělba práce, protože společnosti přesouvají výrobu náročnou na množství pracovníků do rozvojových zemí, kde je levná pracovní síla, ve vyspělých zemích zůstává řízení společností, výzkum a odborně a finančně velmi náročné části výroby; dochází zde k deindustrializaci a zvýšení nezaměstnanosti
- významným dopadem je i tzv. časoprostorová komprese, tj. zvyšující se pohyb a komunikace v prostoru; mění se role prostoru a času, svět se jakoby zmenšuje; tento jev vede k dalšímu zvyšování nerovnosti, vzniká skupina lidí znevýhodněná tím, že nemůže využívat moderní informační systémy, čímž se snižuje jejich schopnost orientace a mobility v dnešním světě a kvalita jejich života

Poznámky:

Globální je souhrnný, týkající se celého světa.

Symbolem globalizace se stala síť restaurací McDonald's.

Informace ke globalizaci a fórum názorů naleznete na internetové adrese www.globalizace.ecn.cz

Například v roce 1998 byl obrat světového exportu stejné výše jako obrat 5 dnů na světových devizových burzách.

Český filozof Erazim Kohák považuje za základní vlastnost globalizace to, že vytváří a prohlubuje nerovnost příležitostí.

Kohák (viz str. 175)

Následkem ekonomické globalizace a náhlých výkyvů na světových finančních a akciových trzích došlo v 90. letech k finančnímu kolapsu v Brazílii, Mexiku a Argentině.

Postupující globalizaci doprovázejí protesty jejich odpůrců. Ti protestují především během vrcholných schůzek organizací, které jsou považovány za motor ekonomické globalizace (Mezinárodní měnový fond, Světová banka, G8, OECD). Terčem jejich násilných protestů se pak stávají zejména nadnárodní řetězce rychlého občerstvení.

- vlivem ekonomických faktorů se zesiluje nerovnoměrný sociální i ekonomický rozvoj, jednotlivé státy i jednotlivci nemají stejnou příležitost zapojit se do procesu globalizace

Vliv globalizace na Českou republiku

Projevy globalizace v české ekonomice ve 2. polovině 90. let:

- výrazný příliv zahraničního kapitálu
- stabilní měna
- odbourání některých jistot sociálního státu
- větší možnosti pro export českých podniků

Kritika globalizace

Kritici ekonomické globalizace navrhuji řešit její negativní důsledky rovněž globálně, tedy na půdě OSN, která pravidelně pořádá summity o životním prostředí a světové chudobě. Vyzývají proto k celosvětovým iniciativám za prosazení ekologického a sociálního zákonodárství ve všech zemích, které by zabránilo dosavadnímu neomezenému využívání přírodních i lidských zdrojů a hospodářským rozdílům ve světě.

Na negativní důsledky ekonomické globalizace upozorňují i renomovaní ekonomové. Globalizace totiž neřeší naléhavé problémy lidstva, jako jsou chudoba nebo životní prostředí, ale naopak tento nezdravý stav světa pomáhá udržovat a prohlubovat.

Významné globální problémy

Globální problémy se týkají celého mezinárodního společenství a nelze je účinně řešit na národní úrovni. Nejúčinnějším prostředkem při jejich řešení jsou proto mezinárodní organizace a stálý proces přijímání mezinárodních úmluv závazných pro všechny členy mezinárodního společenství.

Mezinárodní organizace ale nejsou schopny tyto problémy řešit jako celek. Řeší se jednotlivé problémy (např. konkrétní válečný konflikt, konkrétní živelná katastrofa), ale zatím se nedaří odstraňovat příčiny globálních problémů. V tomto směru mezinárodní organizace selhávají a jsou za to tvrdě kritizovány.

K nejvýznamnějším globálním problémům patří:

Spotřeba surovin a energie, bohatství a chudoba – od konce 2. světové války došlo k několikanásobnému růstu světové spotřeby surovin a energie. Zvýšila se životní úroveň milionů lidí, u mnohem většího počtu lidí ale došlo k hlubokému ekonomickému propadu (týká se to zejména rozvojových zemí v Africe). Převážná většina světové populace žije v materiální nouzi a nemá přístup ke kvalitnímu vzdělání ani zdravotní péči. Rozvojové země trvale zaostávají za vyspělým světem a jejich státní dluh se stále zvyšuje.

Kvůli vysoké spotřebě energie a surovin ve vyspělých zemích, ve kterých žije asi jen jedna sedmina obyvatel planety a spotřeba je přes 80 % z celosvětové produkce energií i surovin, se hovoří o problému trvalé udržitelnosti života na naší planetě. Hospodářský zájem a průmyslový rozmach vedou ke stále se zvyšující produkci, roste také spirála negativních ekologických dopadů.

Poznámky:

Například v roce 2002 se v Johannesburgu konal summit o trvale udržitelném rozvoji.

Sociolog Jan Keller říká o globalizaci:

Nikdo dnes neví, jestli je globalizovaná ekonomika reformovatelná, aniž by předtím došlo k politickým krachům, padům ekonomik a sociálním otřesům. Ví se, že OSN globalizaci ovlivňovat nedokáže, a jiná demokratická instituce na celosvětové úrovni neexistuje.

Kofi Annan, generální tajemník OSN:

Lidstvu se stejně jako v minulosti může dobře vést tehdy, když budeme žít v souladu s životním prostředím. Zatím se to ale nedaří.

Více než polovinu ze 191 členských zemí OSN (v roce 2002) ohrožuje bída.

Dítě narozené v některé z vyspělých zemí přispěje k celkové spotřebě a znečištění tolik jako 30–50 dětí narozených v rozvojových zemích.

Populační a sociální problémy – světová populace by měla v roce 2050 dosáhnout 9,5 miliard lidí. S rostoucím počtem obyvatel sílí tlak na přírodní zdroje a na místa, která jsou vhodná pro život.

Ve většině zemí roste průměrná délka života obyvatel. V rozvojových zemích naopak miliony lidí trpí podvýživou a nemají přístup k pitné vodě a kvalitní zdravotní péči (až 50 % lidí), což přispívá k šíření nemocí (zejména AIDS, horečnatá onemocnění apod.).

Významným problémem je i negramotnost obyvatel, daří se ale vzdělání rozšiřovat, takže počet negramotných klesá.

Zhoršování kvality životního prostředí – vyspělé země, které jsou způsobem svého života největší zátěží pro životní prostředí, stabilizovaly a postupně i zlepšují životní prostředí. V chudých zemích naopak dochází k radikálnímu zhoršování, protože vlády nemají dostatečné finanční prostředky na ekologické aktivity.

Jedním z nejvážnějších problémů je nedostatek pitné vody, které stále ubývá. Stejně tak ubývá zemědělské půdy, jež je ničena nevhodnými zemědělskými praktikami; kvůli jejímu dalšímu získávání dochází k odlesňování, zejména v tropických oblastech.

V důsledku negativních změn životního prostředí a vysoké spotřeby surovin a energie dochází k vyhynutí některých živočišných a rostlinných druhů (např. některé druhy ryb byly vyloveny až na svůj biologický limit).

Ve světě roste množství odpadů, domácích i průmyslových, za posledních dvacet let se jejich produkce ztrojnásobila.

Velké nebezpečí pro stabilitu světového klimatu představují emise skleníkových plynů (CO_2), změny klimatu mají za následek negativní meteorologické jevy, např. teplotní anomálie, hurikány, povodně apod. Stále se ztenčuje ozónová vrstva. Přestože využití látek, které ozón ničí, již bylo zakázáno, stále ještě přetrvávají v ovzduší. Zlepšení ochrany životního prostředí je možné dosáhnout jedině společným úsilím všech států, ekologické škody totiž přesahují hranice jednotlivých států. Ekologické problémy lze řešit dvěma způsoby: snížením produkce nebo zavedením ekologických provozů; obě řešení jsou pro hospodářský růst nevyhovující, první řešení téměř vůbec nepřipadá v úvahu, zatímco druhé značně prodražuje produkci. Lidstvo se ale bude muset už v nejbližší budoucnosti pro jedno řešení rozhodnout.

Lidská práva, mezilidské vztahy – ve světě hrozí mnoho lokálních konfliktů, které by v krajním případě mohly přerůst až v tzv. globální válku. Do těchto problémů často zasahuje OSN, v některých případech ale zasáhnout nedokázala, což vyvolává kritiku a snahy o reformu.

Velké nebezpečí je spojeno také s rozšířením zbraní, zvyšuje se počet jaderných mocností (zemí, které mají jaderné zbraně, např. Indie, Pákistán). Stále se ještě nepodařilo zastavit šíření terorismu, islámského fundamentalismu a rasismu. Téměř třetina obyvatel světa žije v zemích s autoritativní vládou, která porušuje lidská práva.

Poznámky:

V Číně omezovali v 80. letech porodnost uměle, rodi na směla mít pouze jedno dítě. To sice vedlo ke zpomalení populačního růstu, ale také k častému zabíjení narozených holčiček a tak také k vychýlení demografické rovnováhy. V některých zemích Afriky je virem HIV nakaženo až 20 % obyvatel.

8 % obyvatel žije v zemích, kde je vážný nedostatek pitné vody.

V roce 1970 tvořila zalesněná plocha na 1000 lidí $11,4 \text{ km}^2$, nyní je to jen $7,3 \text{ km}^2$.

Cílem islámských radikálů, ke kterým patří také teroristé, je vytvoření teokratických náboženských islámských států, ve kterých by vládlo islámské duchovenstvo (imámové) a vše by se řídilo islámským právem šaría, jež je známé krutými tělesnými tresty a ponižováním žen.

Hrozba mezinárodního terorismu je nejčastěji spojována s radikálními stoupenci islamu. Ti obviňují západní státy z hospodářského vykořisťování islámských států, ze šíření ateismu, úpadkové morálky a především z podpory Izraele. Svoji činnost chápou jako boj proti „nevěřícím“, za které považují i křesťany.

fundamentalismus
(viz str. 220)

rasismus (viz str. 28)